

De westerse blunder

Hoe het ook afloopt, de overwegend door het Westen gedomineerde Navo heeft in de Kosovo-affaire gefaald. Vele bombardementen, doden, gewonden, vernielingen, maar het beoogde resultaat wilde maar niet bereikt worden: Milosovic op de knieën te krijgen. Ook niet ruim een maand na het begin van de bombardementen; zolang dacht de Navo niet nodig te hebben. Wat is er mis gegaan?

Twee kardinale fouten zijn hier gemaakt. Indachtig het Franse adagium 'l'histoire se répète', kon juist Navo-lid Frankrijk van zijn eigen geschiedenis lering trekken. De eerste aanzet tot nationalistisch verzet tegen het Franse protectoraat in Marokko werd door het Franse bewind zelf gegeven. In mei 1930 werd namelijk het Berber-dahir (dahir = koninklijk decreet) afgekondigd. Daarin werd bepaald dat het traditionele rechtsstelsel in de Berber-gebieden, dat op verschillende punten afweek van het islamitisch recht, gehandhaafd moest blijven. Het decreet werd uitgelegd als een poging om het islamitisch recht, zoals dat in de steden en directe omgeving gestalte had gekregen, niet toe te laten in de Berber-gebieden. Volgens de Marokkanen ontkende dit decreet daarmee het moslim-zijn van de Berbers.

Bovendien werd volgens deze interpretatie het gezag van de sultan als imam van alle gelovigen ondergraven. Het verdeel-en-heersprincipe dat de Fransen beoogden leverde een averechtse reactie op. Zij werden geconfronteerd met een godsdienstig geïnspireerde oppositie. De Fransen waren erin geslaagd met één enkele maatregel allerlei groeperingen tegen zich in het harnas te jagen en Marokko bovendien aan een symbool van nationalisme te helpen: de sultan.

Door bombardementen beoogde de Navo het Servische volk tegen zijn leider in opstand te brengen, hetgeen een averechtse reactie heeft opgeleverd. De tweede fout ligt in het verlengde van de hegemonie van het westerse denken. Men heeft te weinig besef van hoe anders niet-westers denkenden in elkaar zitten en hoezeer dit volkomen andere gedragingen en reacties impliceert. Het is deze hegemonie die ten grondslag ligt aan de inhoud van de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens'. Terecht stelde de Amerikaans-Griekse psycholoog Triandis, in zijn boek uit 1995 *Individualism and collectivism* dat het om een typisch westers concept gaat, dat niet overal in de wereld zo wordt uitgedragen. In een bericht van de persbureaus Reuters, AFP en DPA van juni 1993 heette het dat 'een aantal landen uit Azië, het Midden-Oosten en Latijns Amerika vindt dat de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens te veel nadruk legt op het individuele mensenrecht en onvoldoende rekening houdt met cultuur en traditie van niet-westerse landen'.

En toch draagt deze verklaring nog steeds het predikaat 'Universele Verklaring'. Vervanging door 'Westerse Verklaring van de rechten van de Mens' lijkt mij op z'n plaats. Terug naar de hoofdrolspeler in de ellende van Kosovo, Milosovic.

Was er een alternatief voor het bombarderen en de voorafgaande onderhandelingen? Ik denk het wel. Volstrekt heimelijk maar glashelder aan Milosovic duidelijk maken dat hij alle eer kan incasseren voor een goede regeling van de situatie. Zo-niet, dat er dan eerst een politiek, publiek offensief op zijn handelen en zijn persoon zal volgen. En als derde scenario een internationaal ingrijpen, waaraan de VN hun goedkeuring zullen verlenen. Een aan de tijd en de situatie aangepaste uitspraak van Catharina de Grote: 'Prijs op luide en berisp op zachte toon', zou wonderen verrichten. Dat is niet gebeurd. Voltaire heeft er al voor gewaarschuwd: wie een verkeerde weg inslaat, moet heel veel lopen.

Prof. Dr. D. Pinto,

hoogleraar Inter-culturele Communicatie en directeur Intercultureel Instituut, Amsterdam.

het financiële Dagblad
BRIEVEN *di 11.5.99*

De westerse blunder

Hoe het ook afloopt, de overwegend door het Westen gedomineerde Navo heeft in de Kosovo-affaire gefaald.

Veel bombardementen, doden, gewonden, vernielingen, maar het beoogde resultaat wilde maar niet bereikt worden: Milosovic op de knieën te krijgen. Ook niet ruim een maand na het begin van de bombardementen; zolang dacht de Navo niet nodig te hebben. Wat is er mis gegaan?

Twee kardinale fouten zijn hier gemaakt.

Indachtig het Franse adagium 'l'histoire se répète', kon juist Navo lid Frankrijk van zijn eigen geschiedenis lering trekken. De eerste aanzet tot nationalistisch verzet tegen het Franse protectoraat in Marokko werd door het Franse bewind zelf gegeven. In mei 1930 werd namelijk het Berber-dahir (dahir = koninklijk decreet) afgekondigd. Daarin werd bepaald dat het traditionele rechtstelsel in de Berbergebieden, dat op verschillende punten afweek van het islamitisch recht, gehandhaafd moest blijven. Het decreet werd uitgelegd als een poging om het islamitisch recht, zoals dat in de steden en directe omgeving gestalte had gekregen, niet toe te laten in de Berbergebieden. Volgens de Marokkanen ontkende dit decreet daarmee het moslim-zijn van de Berbers. Bovendien werd volgens deze interpretatie het gezag van de sultan als imam van alle gelovigen ondergraven. Het verdeel-en-heersprincipe dat de Fransen beoogden leverde een averechte reactie op. Zij werden geconfronteerd met een godsdienstig geïnspireerde oppositie. De Fransen waren erin geslaagd met één enkele maatregel allerlei groeperingen tegen zich in het harnas te jagen en Marokko bovendien aan een symbool van nationalisme te helpen: de sultan.

Door bombardementen beoogde de Navo het Servische volk tegen zijn leider in opstand te brengen, hetgeen een averechte reactie heeft opgeleverd.

De tweede fout ligt in het verleden van de hegemonie van het westerse denken. Men heeft te weinig besef van hoe anders niet-westers denkenden in elkaar zitten en hoezeer dit volkomen andere gedragingen en reacties impliceert.

Het is deze hegemonie die ten grondslag ligt aan de inhoud van de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens'. Terecht stelde de Amerikaans-Griekse psycholoog Triandis, in zijn boek uit 1995 *Individualism and collectivism* dat het om een typisch westers concept gaat, dat niet overal in de wereld zo wordt uitgedragen. In een bericht van de persbureau Reuters, AFP en DPA van juni 1993 heette het dat 'een aantal landen uit Azië, het Midden-Oosten en Latijns Amerika vindt dat de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens te veel nadruk legt op het individuele mensenrecht en onvoldoende rekening houdt met cultuur en traditie van niet-westerse landen'. En toch draagt deze verklaring nog steeds het predikaat 'Universele Verklaring'. Vervanging door 'Westerse Verklaring van de rechten van de Mens' lijkt mij op z'n plaats.

Terug naar de hoofdrolspeler in de ellende van Kosovo, Milosovic. Was er een alternatief voor het bombarderen en de voorafgaande onderhandelingen? Ik denk het wel. Volstrekt heimelijk maar glashelder aan Milosovic duidelijk maken dat hij alle eer kan incasseren voor een goede regeling van de situatie. Zo-niet, dat er dan eerst een politiek, publiek offensief op zijn handelen en zijn persoon zal volgen. En als derde scenario een internationaal ingrijpen, waaraan de VN hun goedkeuring zullen verlenen.

Een aan de tijd en de situatie aangepaste uitspraak van Catharina de Grote: 'Prijs op luide en berisp op zachte toon', zou wonderen verrichten. Dat is niet gebeurd. Voltaire heeft er al voor gewaarschuwd: wie een verkeerde weg inslaat, moet heel veel lopen.

Prof. dr D. Pinto, hoogleraar Inter-culturele Communicatie en directeur Intercultureel Instituut, Amsterdam.